

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی

مرتضی مولائی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۱۵ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۲/۲۸

چکیده

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به‌مثابه نقشه راه و منشور اندیشگی انقلاب در چله دوم حیاتش است و مشتمل بر فرازهای متعددی است که پرداختن به هر یک از آن‌ها می‌تواند و باید آغازگر فصل جدیدی در تاریخ انقلاب اسلامی باشد. مقام معظم رهبری در این بیانیه راهگشا و مهم بیش از هر چیز بر لزوم نزدیک کردن انقلاب به آرمان بزرگش یعنی ایجاد تمدن نوین اسلامی تأکید می‌کنند. وجه تمایز بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با سایر مدل‌های ارائه‌شده داشتن رویکرد تمدنی به مهدویت است. برای تبیین هر چه مطلوب‌تر این بیانیه راهبردی، باید به این پرسش که منشور مهدویت بر مبنای بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب چیست؟ پاسخ گفت. از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به‌عنوان یک متفکر و اندیشمند اسلامی، هدف نهایی انقلاب اسلامی رسیدن به تمدن نوین در زنجیره منطقی و مستمر است که بر چهار رکن دین، عقلانیت، علم و اخلاق بنا شده است و برای تحقق آن بایستی پنج مرحله انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه اسلامی و تمدن اسلامی پشت سر گذاشته شود تا آمادگی برای ظهور امام عصر (عج) فراهم گردد. نگارنده در پی آن است که نشان دهد که انتظار و مهدویت در واقع فراهم نمودن مراحل پیش‌گفته است که در صورت تحقق آن پرواضح است که زمینه ظهور منجی عالم بشریت فراهم خواهد شد. در انجام این تحقیق از روش پژوهشی داده بنیاد استفاده شده است. کشف چیستی و چگونگی تمدن نوین اسلامی منطبق با بیانیه گام دوم انقلاب در جهت زمینه‌سازی ظهور حضرت حجت (عج) را می‌توان یافته اصلی این مقاله دانست.

کلمات کلیدی

آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، مهدویت، بیانیه گام دوم انقلاب، تمدن نوین اسلامی

مقدمه و بیان مسئله

مسئله پایان تاریخ و فرجام جهان و اینکه زندگی بشر در نهایت چه سرنوشتی خواهد داشت، از جمله موضوعاتی است که همواره ذهن آدمی را به خود مشغول داشته است. به این پرسش پاسخ‌های گوناگونی داده شده است که آخرین پاسخ نظام سرمایه‌داری، در قالب نظریه «فرانسیس فوکویاما» صورت‌بندی شده است. وی معتقد است، بشریت با خلق الگوی «دموکراسی لیبرال» به پایان تاریخ رسیده و این الگو ممتازترین و بی‌رقیب‌ترین مدل حکومتی است که به‌مثابه فرجام قطعی همه جوامع بشری، عالم‌گیر خواهد شد و دیگر سخنی برتر برای ارائه وجود نخواهد داشت.

این ادعا بیش از آنکه برآمده از فکری مبتنی بر حقیقت و مشاهدات تاریخی غیرقابل مناقشه و پیش‌بینی‌ای عالمانه مبتنی بر مستندات معتبر باشد، برخاسته از نگرشی یک‌طرفه و پیشگوی خیال‌پردازانه‌ای است که بی‌اعتباری آن روزبه‌روز بیشتر آشکار شده؛ به‌گونه‌ای که فوکویاما به‌تازگی اعلام داشته است: «سوسیالیسم باید بازگردد و آنچه کارل مارکس فیلسوف سوسیالیست می‌گفت درست از آب درآمده‌است.»

در این میان ادیان ابراهیمی و در رأس آن اسلام ناب محمدی (صلی‌الله‌علیه و آله وسلم) از منظری بالاتر و فارغ از نگاه‌های ابتر و تنگ‌نظرانه اومانستی انسان غربی، به تاریخ نگریسته و تحقق اراده الهی را در حاکمیت یافتن مؤمنان و مستضعفان می‌بینند و تشکیل حکومتی با پرچم شریعت که متضمن گسترش فراگیر عدالت بوده و آرامش و امنیت واقعی را به همه جهان هدیه خواهد داد؛ امری خطیر که به دست دوازدهمین حجت خدا محقق خواهد شد.

در شرح و تبیین ابعاد و چگونگی تحقق این امر خطیر باید گفت، «ظهور» امری دفعی نیست که بدون مقدمه و فراهم شدن علل و عوامل ممکن شود؛ بلکه «فرایندی مدبرانه» است که با فراهم آمدن مقدمات به‌تدریج محقق خواهد شد. یکی از الگوهای نظری متقن که بر مبانی قرآنی و روایی محکم و مبتنی بر معارف زلال مکتب اهل بیت (علیه‌السلام) بنا نهاده شده، الگویی است که رهبر حکیم و فرزانه انقلاب اسلامی صورت‌بندی کرده‌اند و در سال‌های اخیر از تریبون‌های متفاوت ارائه شده است. مبتنی بر این الگو، فرایند «تحقق اهداف انقلاب اسلامی»، فرایندی پنج مرحله‌ای است که شامل «پیروزی انقلاب اسلامی»، «تشکیل نظام اسلامی»، «تحقق دولت اسلامی»، «تشکیل جامعه و کشور اسلامی» و در نهایت «تشکیل تمدن بین‌المللی اسلامی» می‌شود که اکنون ما پس از سپری کردن مرحله اول و دوم، در دوران ایجاد «دولت اسلامی» قرار داریم. «این زمینه‌ها وقتی آماده شد، آن وقتی که معلوم شد در مقابل قدرت مادی مستکبران عالم، زمینه این وجود دارد که احاد بشر بتوانند بر روی حرف حق خود بایستند، آن روز، روز ظهور امام زمان (عج) است.» (خامنه‌ای، ۷۹/۸/۲۲)

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی / مولائی

بدون شک رسیدن به مرحله پنجم، رسیدن به زمانه ظهوری است که مقدمات آن فراهم شده است و در آن شرایط آن وارث انبیاء و اولیاء الهی (عج) پرچم‌داری هدایت و رهبری تحقق کامل «تمدن بین‌الملل اسلامی» را بر عهده خواهد گرفت و آن تحقق این وعده قطعی خداوند است که: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَ لِيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلِيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أُمَّناً يَعْبدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئاً وَ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ» (نور/ ۵۵)

در این فرایند اگر قرار باشد، ظهور از طریق زمینه‌سازانی مهیا شود، بدون شک جوانان مؤمن انقلابی در صف اول کسانی هستند که از آنان انتظار می‌رود در ماجرای زمینه‌سازی ظهور نقش کلیدی را بر عهده بگیرند. جوان مؤمن انقلابی به‌واسطه خصوصیات چون شجاعت، تقوا، انگیزه متعالی، بصیرت و تیزبینی، کم‌تعلقی به دنیا، دوری از عافیت‌طلبی و روحیه انقلابی بیش از دیگر اقشار جامعه در میدان زمینه‌سازی ظهور نقش‌آفرین خواهد بود. با این وصف، بیانیه گام دوم را می‌توان به‌مثابه نظریه انتظار در جهت تحقق تمدن اسلامی و تلاشی برای تحقق امر ظهور حجت حق (عج) تفسیر کرد. در متن بیانیه گام دوم با صراحت سخن از ورود به «دومین مرحله خودسازی و جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» شده است. رهبر معظم انقلاب اسلامی جوانان مؤمن انقلابی را خطاب قرار داده و می‌فرماید: «دهه‌های آینده دهه‌های شما است و شما باید کارآزموده و پُرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نفسانه) است، نزدیک کنید.» (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲) نگاهی چنین به رسالت تاریخ‌ساز جوانان مؤمن انقلابی، می‌تواند نور امید و تلاش را در وجود ایشان برافروخته کند و منشأ آن چنان ایمان و اراده‌ای شود که حاصل آن غلبه بر همه موانع و مشکلات و ناکامی باشد، بدان امید که صبح ظهور خورشید عالم‌تاب سر رسد و نسیم روح‌بخش عدالت، پهن‌دشت کویر بشریت را در نوردد و آزادی انسان از زنجیر ظلم و کفر و جهل را محقق گرداند.

پیشینه‌شناسی تحقیق

به دلیل اهمیت زیاد موضوع مهدویت و نظریه انتظار، این مهم از زوایای مختلفی مورد پژوهش و بررسی قرار گرفته است اما اثر مستقلی که به موضوع «بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب به‌مثابه نظریه انتظار در اندیشه حضرت آیت العظمی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)» پرداخته باشد، مشاهده نشده است؛ در پایان این مقدمه به برخی از این آثار اشاره می‌شود:

پور سید آقائی، محسن، (۱۳۹۰) در مقاله با عنوان «راهبردهای فرهنگی مهدویت برای جامعه و دولت زمینه‌ساز، بر اساس مدل SWOT» به بررسی برخی از راهبردهای فرهنگی مهدویت برای جامعه و دولت زمینه‌ساز بر اساس مدل SWOT (قوت، ضعف، فرصت، تهدید) پرداخته است.

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

سمیعی اصفهانی، علیرضا (۱۳۹۱) در پژوهش خود با عنوان «راهبردها و راهکارهای رسانه زمینه‌ساز در مواجهه با جنگ نرم» با تأمل در روایات، وضعیت فرهنگی جهان در عصر ظهور را ترسیم می‌کند و از آن رهگذر، به اقدامات اصلاحی امام مهدی (عج) در عرصه فرهنگ و نیز روش امام عصر (عج) در رویارویی با ناهنجاری‌های فرهنگی و ایجاد انقلاب فرهنگی اشاره می‌کند.

مریجی، چراغی کوتیانی، شمس‌الله، اسماعیل (۱۳۹۰) در اثر تحقیقی خود «همبستگی اجتماعی مهدوی، الگویی برای دولت و جامعه زمینه‌ساز» نتیجه گرفته است راهکارهایی چون گسترش دین و جهان‌بینی واحد، توسعه همه‌جانبه عدالت اجتماعی، توسعه مهرورزی، ارتقای سطح فکری فرهنگی جامعه و البته با رهبری کارزماتیک و فرهنگدانه خویش، می‌توانند هم در تلاش برای تحقق شرایط و زمینه‌های ظهور منجی و هم در ساماندهی به وضعیت نظام اجتماعی موجود برای دولت و جامعه زمینه‌ساز الگو باشند.

حائری پور، محمد مهدی (۱۳۹۴) در اثر تحقیقی خود «شاخص‌های فرهنگی جامعه زمینه‌ساز ظهور» بیان می‌کند اگر به‌ضرورت زمینه‌سازی برای ظهور امام عصر (عج) معتقدیم، باید پذیریم زمینه‌سازی، مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی دارد که از جمله آن شاخص‌های فرهنگی می‌باشد و عبارت‌اند از عدالت‌خواهی و عدالت‌محوری، بصیرت و روشن‌بینی، تسلیم در برابر ولیّ خدا، کار و تلاش پیگیر و مستمر.

ملائی، حسن (۱۳۹۴) در اثر تحقیق خود «رویکرد کلامی، فصل‌الخطاب نزاع‌های تئوریک در مسائل زمینه‌سازی ظهور» بر آن عقیده است توجه نکردن به نوع رویکرد مسئله زمینه‌سازی و مبنای کلامی آن، یعنی قاعده لطف و نیز عدم دقت کافی در شناخت این قاعده را، علت اصلی چنین چالشی قلمداد نموده و بر آن عقیده است که به‌جای تمرکز بر ادله نقلی مسئله در مقام دفاع و پاسخگویی به شبهات، باید با تغییر در رویکرد، به سراغ مبنای کلامی مسئله زمینه‌سازی ظهور، یعنی قاعده لطف رفته و با تبیین درست آن به سؤالات و شبهات پاسخ داد.

مفاهیم

بیانیه گام دوم انقلاب

بیانیه‌ای است که از سوی رهبر جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی صادر گردیده است و در آن برای استمرار راه انقلاب اسلامی به تبیین دستاوردهای چهار سال گذشته پرداخته و باهدف «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی / مولائی

بزرگ» توصیه‌هایی ارائه می‌دهد. معظم له در این بیانیه، ملت ایران، به‌ویژه جوانان را مورد خطاب قرار می‌دهد و به توضیح و روشن کردن مسئله برداشتن «گام دوم» به‌سوی آرمان‌های بزرگ که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا فداه) است می‌پردازد.

مهدویت

باور به ظهور شخصی که جهان را پر از عدل و داد کرده و ریشه‌های ظلم و ستم را می‌چیند اختصاص به اسلام نداشته بلکه، شامل ادیان مختلف الهی و آسمانی می‌شود و در اسلام، مسیحیت (انجیل، ۳۵)، یهودیت (کتاب مقدس، مزمور، ۳۷) و زرتشت (اوستا، ۴۶) و... به ظهور این شخص نوید داده شده است.

بنابراین می‌توان گفت تمامی ادیان به آمدن موعودی مصلح باور دارند که این موعود در اندیشه زرتشت سوشیاتت (همان)، در اندیشه مسیحیت حضرت مسیح و غیره... و در اسلام حضرت مهدی (عج) است که قرآن و سنت به آمدن آن بشارت داده‌اند.

اما در مورد اینکه مهدویت یعنی چه؟ باید اذعان داشت لغت مهدویت برگرفته از امام مهدی (ع) است.

خلاصه و حقیقت مهدویت، منتهی شدن سیر جوامع جهان به‌سوی جامعه واحد و سعادت عمومی، امنیت و رفاه، تعاون و همکاری، همبستگی همگانی حکومت حق و عدل جهانی، غلبه حق بر باطل، غلبه جنودالله بر جنود شیطان نجات مستضعفان و نابودی مستکبران، و خلافت مؤمنان و شایستگان به رهبری یک رجل و ابرمرد الهی است که موعود انبیاء و ادیان و دوازدهمین اوصیاء و خلفای پیغمبر آخرالزمان است. «گلپایگانی، ۱۳۸۵: ۱۹»

اما از آنجا که نام آن منجی در میان مسلمانان مهدی (عج) است، این اندیشه را به اندیشه مهدویت نامیده‌اند هر چند سایر ادیان به آن اندیشه موعودگرایی و ... می‌گویند.

به‌هرحال، مهدویت، یک اندیشه و تفکر برگرفته از کتاب‌های آسمانی است که با فطرت و سنن عالم خلقت موافق است و در میان شیعیان در این اندیشه مباحث مهم ذیل بررسی می‌شود.

۱- موعودگرایی و منجی‌گرایی در ادیان ابراهیمی و غیر ابراهیمی.

۲- مسأله مهدی باوری و موعودگرایی در اهل سنت.

۳- اعتقاد به مهدویت از منظر شیعه که خود، مباحث ذیل را در بردارد.

الف: مسأله ولادت و نسب و کودکی امام زمان (عج)

ب: ویژگی‌های امام زمان (عج)

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

ج: مسأله انحراف در مهدویت و فرقه‌های انحراف.

د: مسأله غیبت امام زمان (عج)

ذ: مسأله علائم و زمینه‌های ظهور حضرت حجت (عج)

ر: مسأله وقایع ظهور و حکومت جهانی آن حضرت .

و ...

بنابراین مهدویت، تعریف خاصی ندارد بلکه شامل یک اعتقاد می‌شود که مباحثی را در بردارد و کسی که می‌خواهد به این مقوله بپردازد بایستی به مطالب ذکرشده با دقت، بپردازد.

«مهدویت» به معنای چشم‌به‌راه بودن ظهور واپسین ذخیره الهی و آماده شدن برای یاری او در برپایی حکومت عدل و قسط در سراسر گیتی است. برخی بزرگان، با بهره‌مندی از سخنان پیشوایان معصوم (علیهم السلام) انتظار را این‌گونه معنا کرده‌اند: کیفیتی روحی است که باعث به وجود آمدن حالت آمادگی (انسان‌ها) برای آنچه انتظار دارند، می‌شود و ضد آن یأس و ناامیدی است. هرچه انتظار بیشتر و هرچه شعله آن، فروزان‌تر و پرفروغ‌تر باشد، تحرک و پویایی او و در نتیجه آمادگی نیز بیشتر خواهد بود. (موسوی اصفهانی، ۱۳۰۸: ۲۳۵)

تمدن نوین اسلامی

واژه تمدن معنای مختلفی را در برمی‌گیرد، اما اصلی‌ترین معنایی که محققان بر آن اتفاق نظر دارند، شهرنشین شدن و اقامت در شهر است. بر همین پایه این کلمه معادل واژه شهر آیینی و به معنای حسن معاشرت است. در فرانسه و انگلیسی و لاتین همین بینش را برای تمدن گرفته‌اند و آن سیویلیزاسیون است که از سیویلیزیشن می‌آید. سیویل یعنی شهری و کشوری و سیویلیزاسیون اسم مصدر است که از سیویلیزه یعنی متمدن کردن می‌آید. تمدن نوین اسلامی، تمدنی است که ضمن پاسخگویی به نیازهای طبیعی و مادی انسان‌ها بعد معنوی و روحی آنان را به سمت کمال و سعادت راهنمایی می‌کند. تمدن اسلامی، تمدنی دینی است که همه‌ی مؤلفه‌های آن بر محور دین اسلام می‌گردد. به دلیل وجود همین پسوند پرمایه، از یک‌سو قابلیت تحدید زمانی و تعریف معنایی دارد؛ زیرا آغاز و انجامش مشخص است.

عبارت تمدن سازی نوین که توسط مقام معظم رهبری مطرح شده است در واقع همان احیاء تمدن اسلامی است که با پیروزی انقلاب اسلامی نگاه‌ها به آن معطوف گردیده است، یعنی احیاء عزت و کرامت انسان مسلمان در کنار برخورداری از دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی که می‌تواند نویدبخش ایجاد تمدنی نمونه باشد.

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی / مولائی

روش‌شناسی تحقیق

روش داده بنیاد

روش نظریه بنیانی (داده بنیاد) بیشتر برای پژوهش درباره موضوع‌هایی بکار می‌رود که پیش‌تر مطالعه چندانی در مورد آن‌ها انجام نشده و نیاز به بررسی و فهم عمیق‌تر آن‌ها وجود دارد (ادیب حاج باقری، ۱۳۸۵: ۱۷). جوهره استراتژی داده بنیاد مبتنی بر این اصل معرفت‌شناسی است که حقیقت قابل‌شناسایی نیست و باید مورد تعبیر و تفسیر قرار گیرد. مبانی فلسفی پژوهش داده بنیاد، پدیدارشناسی است. به همین دلیل متغیرهای وابسته و مستقل را از قبل تعریف نمی‌کنند بلکه بر این پیش‌فرض استوار است که دسترسی به واقعیت‌های اجتماعی تنها از طریق سازه‌های اجتماعی نظیر زبان، خودآگاهی و معانی مشترک میسر است به عبارت دیگر، حقیقت، ماهیتی متأثر از خصوصیات ذهنی بشر دارد ماهیتی که نمی‌توان آن را از ساختارهای اجتماعی، ارزش‌ها و واقعیت‌ها مستقل دانست. بررسی‌های تفسیری تلاش می‌کنند از طریق معانی که افراد به پدیده‌ها می‌دهند آن‌ها را درک کنند (دانایی فرد، ۱۳۸۶: ۶۲).

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در روش نظریه‌پردازی داده بنیاد، فرآیند گردآوری داده‌ها، نظم دادن و تجزیه و تحلیل داده‌ها به هم وابسته‌اند و هم‌زمان انجام می‌شوند. به عقیده استراوس و کوربین این فرآیند، اعمالی را نشان می‌دهد که به‌وسیله آن، نظریه‌ها بر پایه داده‌ها ساخته می‌شوند. این قسمت، فرآیند اصلی ساختن نظریه است. گفتنی است مرز بین انواع کدگذاری مصنوعی است، به عبارتی محقق ممکن است از یک مرحله کدگذاری به مرحله دیگر وارد شود، بدون اینکه متوجه باشد. این اتفاق بیشتر در مراحل کدگذاری باز و کدگذاری محوری اتفاق می‌افتد (ایمان و محمدیان، ۱۳۸۷: ۳۶) در این تحقیق از ابتدا کلیه فرمایشات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از ابتدا سال ۱۳۶۸ تا پایان سال ۱۳۹۷ بررسی گردید و جملاتی که واژه تمدن اسلامی در آن وجود داشت شناسایی گردید و در گام بعدی مفاهیم و کلمات کلیدی این جملات شناسایی و احصاء گردید و در گام بعدی مفاهیم و کلمات کلیدی این جملات شناسایی و احصاء شد.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

یافته‌های تحقیق

با مراجعه به نرم‌افزار حدیث ولایت که کلیه‌ی سخنرانی‌ها، بیانات، آرا و نظرات حضرت آیت‌الله

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در آن وجود دارد جمعاً ۱۷۵۶۸ مرتبه مستقیماً به عبارت تمدن‌سازی نوین اسلامی و ۹۱۵۵ به تمدن اسلامی اشاره کرده‌اند.

کدگذاری داده‌ها

کدگذاری محوری و مقوله پردازی داده‌ها

یافتن کلماتی که بیش‌ترین تأکید را در مجموعه سخنرانی‌ها، مکتوبات، آرا و نظرات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در رابطه با تمدن اسلامی داشته‌اند به عمل آمد. نتایج حاصل از کدگذاری داده بنیاد و مفهوم‌سازی پس از ادغام و ترکیب به شرح زیر ارائه می‌شود.

مؤلفه	ردیف	زیر مؤلفه (شاخص)
(۱) مراحل پیش از شکل‌گیری تمدن اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور	۱	انقلاب اسلامی
	۲	نظام اسلامی
	۳	دولت اسلامی
	۴	جامعه اسلامی
(۲) فرآیند شکل‌گیری تمدن اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور	۶	ایجاد انقلاب اسلامی از طریق: - دگرگونی بنیادی - ایجاد نظام جدید بر مبنای آرمان‌ها و ارزش‌های نو و با تعبیر و مفاهیم نو
	۷	ایجاد نظام اسلامی از طریق اسلامی شدن هندسه عمومی کشور
	۸	ایجاد دولت اسلامی به معنای مجموعه کارگزاران حکومت (نه هیئت‌وزیران)
	۹	ایجاد کشور و جامعه اسلامی از طریق: - تلالو و تشعشع نظام اسلامی - استقرار عدالت - از بین رفتن تبعیض - ریشه‌کن شدن فقر - به دست آمدن عزت حقیقی - ارتقاء جایگاه در روابط بین‌الملل
	۱۰	ایجاد تمدن اسلامی

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی / مولائی

مؤلفه	ردیف	زیر مؤلفه (شاخص)
	۱۱	بخش ابزاری شامل: - علم - اختراع - صنعت - سیاست - اقتدار سیاسی و نظامی - اعتبار بین‌المللی - تبلیغ و ابزارهای تبلیغ
۳) بخش‌های تمدن اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور	۱۲	بخش نرم‌افزاری شامل: - مسئله خانواده - سبک ازدواج - نوع مسکن - نوع لباس - الگوی مصرف - نوع خوراک - نوع تفریحات - مسئله خط و زبان - مسئله کسب‌وکار - نوع رفتار در محل کار، دانشگاه و مدرسه - نوع رفتار در فعالیت‌های سیاسی، ورزش، رسانه و ...
۴) عناصر اصلی ایجاد تمدن اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور	۱۴	تولید فکر از اقیانوس عظیم معارف
	۱۵	پرورش انسان با کمک علمای دین، مدیران جامعه و آحاد مردم

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

مؤلفه	ردیف	زیر مؤلفه (شاخص)
۵) مقدمه تشکیل تمدن اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور	۱۷	استقامت و پایداری از طریق گم نکردن مسیر و اصلاح کردن خطاها
	۱۸	الگو شدن ملت از طریق: - رشد معنوی - پیشرفت مادی - رشد علمی - توسعه عدالت - کم شدن فاصله‌های طبقاتی - حذف اشرافی‌گری
۶) معانی و مفاهیم تمدن اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور	۲۰	تأثیر پذیرفتن فکری ملت‌ها از اسلام
	۲۱	الگویی برای حرکت امت اسلامی
	۲۲	دنیای آراسته با تعلیمات ارزشمند پیامبران الهی و آیات نورانی خدای متعالی
	۲۳	دنیایی که انسان‌ها کنار یکدیگر احساس آرامش و امنیت و اطمینان می‌کنند.
	۲۴	دنیایی که انسانیت در آن شکوفاست.
	۲۵	نقطه مقابل حرکت به سمت وابستگی به غرب
	۲۶	نقطه مقابل تأثیرپذیری از یافته‌های بی‌مغز غربی‌ها
	۲۷	نقطه مقابل منافع سرمایه‌داری صهیونیست و کمپانی دارهای ظالم و خون‌خوار دنیا
	۲۸	به معنای تصرف سرزمین‌ها نیست.
	۲۹	به معنای تجاوز به حقوق ملت‌ها نیست.
۳۰	تحمیل اخلاق و فرهنگ خود به دیگر ملت‌ها نیست.	

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی / مولائی

مؤلفه	ردیف	زیر مؤلفه (شاخص)
۷) اسلام و تمدن اسلامی	۲۶	ظرفیت‌های دنیای اسلام برای برپایی تمدن نوین اسلامی: - جمعیت خوب - سرزمین خوب - موقعیت‌های جغرافیایی برجسته - منابع طبیعی بسیار - نیروی انسانی با استعداد - توانایی انقلاب اسلامی
	۲۷	اسلام در تمدن اسلامی: - اسلام حیات‌بخش - اسلام نشاط‌آور - اسلام تحرک‌آفرین - اسلام بدون کج‌اندیشی و تحجر و انحراف - اسلام بدون التقاط - اسلام شجاعت‌بخش - اسلام هدایت‌کننده به سوی علم و دانش - لزوم بالندگی بیشتر به موضوعات تحقیق و تألیف دینی (فقه و اصول و فلسفه و کلام و تفسیر و ...) - لزوم فعال کردن نهضت پاسخ به سؤالات نظری و عملی جامعه
۸) شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور	۲۹	ایمان
	۳۰	علم
	۳۱	پیشرفت
	۳۲	عزت
	۳۳	عدالت
	۳۴	قدرت مقابله با امواج جهانی
	۳۵	ثروت
	۳۶	اخلاق
۳۷	مجاهدت مداوم	
۹) ویژگی‌های کلی و	۴۰	بهره‌مندی انسان‌ها از همه ظرفیت‌های مادی و معنوی از طریق آمیختگی

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

دنیای و آخرت، همراهی علم و اخلاق و ...		دستاوردهای تمدن اسلامی
حکومت مردمی	۴۱	در جهت زمینه‌سازی برای ظهور
قوانین برگرفته از قرآن	۴۲	
اجتهاد و پاسخگویی به نیازهای نوبه‌نوی بشری	۴۳	
پرهیز از تحجر، ارتجاع، بدعت و التقاط	۴۴	
پیشرفت مادی و ایجاد رفاه و ثروت عمومی	۴۵	
تلاش و کار و ابتکار	۴۶	
نگاه اجتهادی و عالمانه به عرصه‌های گوناگون	۴۷	
پیشرفت همه‌جانبه و مجاهدت دائم، لازمه تمدن‌سازی نوین اسلامی	۵۲	۱۰) نیازها و بایدهای برپایی تمدن اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور
لزوم القای باور تمدن‌سازی اسلامی به مردم	۵۳	
لزوم استفاده از دانش جهان و ابزارهای موجود	۵۴	
لزوم ادای وظیفه علمای دین و روشنفکران راستین	۵۵	
لزوم تلاش مجاهدانه و مجدّانه امت اسلامی	۵۶	
لزوم تحقیق دانشگاه‌ها برای ایجاد تمدن	۵۷	
مسجد، زمینه‌ساز ایجاد تمدن اسلامی	۵۸	۱۱) ضرورت برپایی تمدن اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور
حوزه علمیه، بالابرنده بنای شامخ تمدن اسلامی	۵۹	
بسیج، مؤثر در تشکیل تمدن نوین اسلامی	۶۰	
نقش مؤثر آموزش و پرورش و دانشگاه در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی	۶۱	
نقش مؤثر جوانان در ایجاد تمدن نوین اسلامی	۶۲	
ایجاد تمدن نوین اسلامی نیازمند نظام صحیح حرکت منطقی	۶۳	
ایجاد تمدن اسلامی، نیازمند رویش‌های نوین	۶۴	
تشکیل تمدن اسلامی، نیازمند بیداری اسلامی	۶۵	
تمدن‌سازی اسلامی، نیازمند فداکاری و ایثار و ...	۶۶	
تمدن‌سازی نوین اسلامی، نیازمند صبر و اعتماد	۶۷	
آشکار شدن تضادهای تمدن غربی و لزوم برپایی تمدن نوین اسلامی	۶۸	۱۲) ایجاد انگیزه و رغبت بر اساس اهداف تعیین‌شده در
ایجاد تمدن اسلامی از مهم‌ترین آرمان‌های نظام	۶۹	
تمدن‌سازی نوین اسلامی، وظیفه دنیای اسلام	۷۰	
شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی، تحقق کامل وعده الهی	۷۱	

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی / مولائی

حرکت به سمت ایجاد تمدن اسلامی، معنای واقعی سیاست	۷۲	جهت زمینه‌سازی برای ظهور
تمدن اسلامی باعث گسترش فرهنگ اسلامی در فضای عمومی بشریت	۷۳	
رسیدن به تمدن اسلامی، خط کلی نظام اسلامی	۷۴	
پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، نشانه وعده تخلف‌ناپذیر شکل‌گیری تمدن اسلامی	۷۵	۱۳) قطعیت ایجاد تمدن نوین اسلامی در جهت زمینه‌سازی برای ظهور
قطعی و اجتناب‌ناپذیر بودن تشکیل تمدن اسلامی	۷۶	
قطعیت برپایی تمدن اسلامی کامل در دوران ظهور حضرت بقیه‌الله	۷۷	

تأثیر انقلاب اسلامی ایران در ظهور ولی عصر (عج الله تعالی فرجه الشریف) در اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

با بررسی چگونگی تأثیر انقلاب اسلامی در ظهور مهدی موعود (عج الله تعالی فرجه الشریف) به این نتیجه رسیدیم که رابطه انقلاب اسلامی با امر ظهور رابطه مقدمه و نتیجه، مقدمه و غایت است، به این معنی که این انقلاب الهی از این جهت که می‌تواند مقدمه‌ای باشد و مقدمه‌سازی نماید برای ظهور مورد توجه و اهمیت است. اما این سؤال باقی است که این مقدمات چیست (مقدماتی که باید توسط ملت‌ها تحقق یابد تا امر ظهور محقق شود)؟

انقلاب اسلامی ایران به تعبیر مقام معظم رهبری برادر بیداری اسلامی است و ملت ایران در این امر (بیداری اسلامی) پیشکسوت می‌باشد و اگرچه این دو (انقلاب اسلامی ایران و انقلاب امت‌های اسلامی منطقه) و به تبع نظام‌هایی که بر سر کار می‌آیند با یکدیگر تفاوت‌های قابل توجهی دارند، اما به این دلیل که مبنای همه این انقلاب‌ها اسلامی بوده است، بازخوانی نقش انقلاب اسلامی ایران در مقدمه‌سازی در امر ظهور می‌تواند الگویی برای این انقلاب‌ها باشد.

لذا برای دریافت این مقدمات به بررسی نقش انقلاب اسلامی در ظهور خواهیم پرداخت. معظم له معتقدند انقلاب اسلامی ایران از دو جهت توانسته است در امر ظهور تأثیرگذار باشد: الف) ایجاد امید در میان مردم (امید سازی) ب) حرکت به سمت ویژگی‌های جامعه آرمانی مهدوی (ارواحنا فداء)

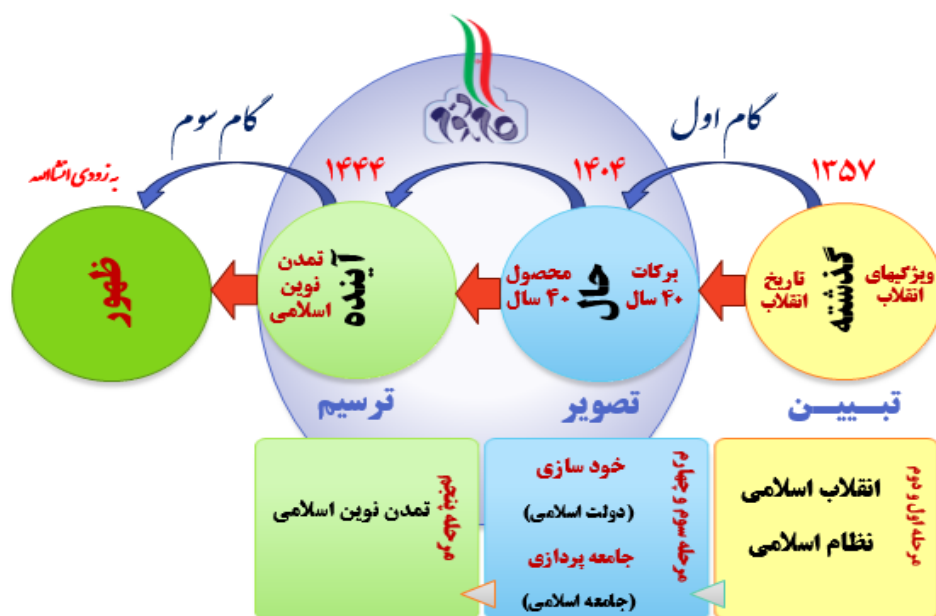
ایشان برای چگونگی گام برداشتن انقلاب اسلامی ایران برای نزدیک‌تر شدن امر ظهور مهدی موعود (ارواحنا فداء) چند مورد (چند الگوی رفتاری) را بیان می‌کنند و می‌فرمایند برای نزدیک شدن به ظهور باید خود را هر چه بیشتر به این ویژگی‌ها نزدیک‌تر کرد و هرچه به این موارد نزدیک‌تر شویم به ظهور نزدیک‌تر شده‌ایم: «ما امروز در انقلاب خودمان حرکت‌ها و روش‌هایی داریم، این روش‌ها باید به کدام سمت حرکت کند؟ این نکته بسیار شایان توجه است. ما یک محصلی را در نظر می‌گیریم که این

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

محصل مثلاً می‌خواهد در دانش ریاضی استاد بشود، حالا مقدمات کار او را چگونه باید فراهم کنیم؟ باید جهت‌تعلیماتی که به او می‌دهیم جهت ریاضی باشد. معنی ندارد که ما یک نفری را که می‌خواهیم ریاضی‌دان بشود بیائیم درس فقه مثلاً به او یاد بدهیم. یا آن کسی که می‌خواهد فقیه بشود بیائیم درس طبیعی مثلاً به او بدهیم، باید مقدمات متناسب با نتیجه و غایت باشد. غایت، جامعه‌ی آرمانی مهدوی است؛ پس ما هم باید مقدمات را همان جور فراهم بکنیم (خامنه‌ای، ۱۳۵۹/۴/۶).

مدل مفهومی بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی

(منبع: تهیه و تنظیم توسط محقق)

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

در پاسخ به سؤال پژوهش و به‌عنوان نتیجه‌گیری باید بیان نمود که آنچه از تحلیل محتوای آثار، بیانات، اندیشه‌ها و نظرات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برمی‌آید آن است که زمینه‌سازی برای ظهور از طریق تحقق تمدن نوین اسلامی از ابتدای شکل‌گیری اندیشه انقلاب اسلامی در منظومه فکری ایشان موجود بوده است و ریشه در ساختار فکری و اندیشه‌ای وی بر مبنای اسلام ناب محمدی (صلی‌الله علیه و آله) می‌باشد و به همین دلیل در بیانیه گام دوم انقلاب به‌صورت روشن به آن پرداخته‌شده

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی / مولائی

است و ورود انقلاب اسلامی ایران به دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی را نوید می‌دهد و بر لزوم نزدیک کردن انقلاب به آرمان بزرگش یعنی ایجاد تمدن نوین اسلامی به‌عنوان زمینه‌ساز ظهور حضرت حجت تأکید می‌کنند.

در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تمدن‌سازی اسلامی، مستلزم طی شدن مراحلی است که عبارت‌اند از ایجاد انقلاب اسلامی، ایجاد نظام اسلامی، ایجاد دولت اسلامی، ایجاد کشور و جامعه اسلامی و ایجاد تمدن اسلامی است که برای شکل‌گیری تمدن اسلامی باید طی شود. ایشان تمدن اسلامی را به دو بخش ابزاری شامل علم، اختراع، صنعت، سیاست، اقتصاد و ... و نرم‌افزاری شامل مسئله خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، الگوی مصرف، نوع خوراک، نوع آشپزی، نوع تفریحات، مسئله خط و زبان، مسئله کسب‌وکار، نوع رفتار در محل کار، دانشگاه، مدرسه، نوع رفتار در فعالیت سیاسی، ورزشی و رسانه‌ای، نوع رفتار با پدر و مادر، همسر، فرزند و ... تقسیم می‌کنند.

در منظومه فکری معظم له شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی عبارت از ایمان، علم، پیشرفت، عزت، عدالت، قدرت مقابله با امواج جهانی، ثروت و اخلاق می‌باشد و بر مجاهدت مداوم و تولید فکر از اقیانوس عظیم معارف و پرورش انسان با کمک علمای دین، مدیران جامعه و آحاد مردم برای ایجاد تمدن اسلامی به‌عنوان عنصر اساسی زمینه‌ساز ظهور است.

از دیگر ویژگی‌های کلی و دستاوردهای تمدن اسلامی می‌توان به بهره‌مندی همه ظرفیت‌های مادی و معنوی، حکومت مردمی، قوانین برگرفته از قرآن، اجتهاد و پاسخگویی به نیازهای نوبه‌ای بشری، پرهیز از تحجر، ارتجاع، بدعت و التقاط، پیشرفت مادی و ایجاد رفاه و ثروت عمومی، تلاش و کار و ابتکار و نگاه جهادی و عالمانه به عرصه‌های گوناگون است که زیر این شاخص قرار می‌گیرند.

لزوم القای باور تمدن‌سازی اسلامی به مردم به‌عنوان مهم‌ترین اصل بیانیه گام دوم انقلاب در جهت زمینه‌سازی ظهور از جمله ضرورت‌های اساسی است.

مطلب مهم در هر پژوهش علمی این است که کار تحقیقی باید همیشه با اجتهاد و اظهارنظر توأم باشد و محقق در پایان کار و بر اساس مطالعات انجام‌شده به‌طور قاطع نظر خود را درباره موضوع اعلام دارد تا به گسترش دامنه معرفتی علم و یافته‌های موجود کمک کند. (حافظ نیا، ۱۳۸۱: ۲۲۱)

ب) پیشنهاد:

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۰

برخی از پیشنهادها در جهت گام دوم انقلاب برای تحقق تمدن نوین اسلامی به‌عنوان شالوده، زیربنا و زمینه‌سازی برای ظهور حضرت حجت (عج) به شرح زیر است:

- اجرای برنامه‌های اثربخش در جهت اهداف و سیاست‌های گام دوم انقلاب
- بسترسازی در جهت فراهم آوردن اجرای بیانیه گام دوم انقلاب
- برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و حرکت به سمت ایجاد و اشاعه جنبش نرم‌افزاری و تولید علم.
- اجرای سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران
- عدالت محوری در همه ارکان کشور
- محور قرار گرفتن اسلام و ارزش‌های اخلاقی در همه‌ی امور
- اتخاذ راهبرد واقع‌گرایی آرمان‌خواهانه در جهت نیل به تمدن نوین اسلامی
- رشد معنوی، حذف اشرافی‌گری، کم نمودن فاصله طبقاتی، پیشرفت مادی و معنوی باهدف الگو شدن ملت ایران به‌عنوان پرچم‌دار تمدن نوین اسلامی

منابع

بیانیه گام دوم انقلاب، منشور مهدویت و زمینه‌ساز تحقق تمدن نوین اسلامی / مولائی

- ۱- حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در www.Khamenei.ir
- ۲- انجیل لوقا (۱۳۶۳)، انجمن کتاب مقدس، باب ۱۲، آیات ۳۵-۴۰.
- ۳- اوستا، (۱۳۴۵)، ترجمه اردشیر آذرشب، بخش یناهات / ۴۶.
- ۴- ادیب حاج باقری، محسن (۱۳۸۵)، گراند تئوری راه و روش نظریه‌پردازی در علوم انسانی و بهداشتی، تهران، نشر بشری.
- ۵- ایمان، محمدتقی؛ محمدیان، منیژه (۱۳۸۷)، روش‌شناسی علوم انسانی (حوزه و دانشگاه)، فصلنامه روش‌شناسی علوم انسانی، شماره ۵۶.
- ۶- پور سید آقائی، محسن (۱۳۹۰) راهبردهای فرهنگی مهدویت برای جامعه و دولت زمینه‌ساز، بر اساس مدل SWOT، فصلنامه علمی و پژوهشی مشرق موعود، شماره چهارم.
- ۷- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۱)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه تهران.
- ۸- دانایی‌فرد، حسن. امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶)، استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده بنیاد. اندیشه مدیریت، سال اول، شماره دوم _ پاییز و زمستان. صفحه ۶۹ تا ۷۶.
- ۹- سمیعی اصفهانی، علیرضا (۱۳۹۱) راهبردها و راهکارهای رسانه زمینه‌ساز در مواجهه با جنگ نرم، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال یازدهم، شماره ۵۷.
- ۱۰- حائری پور، محمد مهدی (۱۳۹۴) شاخص‌های فرهنگی جامعه زمینه‌ساز ظهور، مجموعه مقالات ششمین همایش بین‌المللی دکتربین مهدویت، جلد اول، موسسه آینده روشن.
- ۱۱- صافی گلپایگانی، لطف‌الله (۱۳۸۵)، اصالت مهدویت، انتشارات حضرت معصومه، قم.
- ۱۲- فلاح حسین‌آبادی، فریبا و سربازیان اسفندآباد (۱۳۹۶)، معناشناسی تمدن نوین اسلامی، یازدهمین کنگره ملی پیشگامان پیشرفت، تهران.
- ۱۳- معین، محمد (۱۳۵۳)، فرهنگ لغات معین، ج ۱، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- ۱۴- مریجی، چراغی کوتیانی، شمس‌الله، اسماعیل (۱۳۹۰) همبستگی اجتماعی مهدوی، الگویی برای دولت و جامعه زمینه‌ساز، فصلنامه علمی و پژوهشی مشرق موعود، شماره چهارم.
- ۱۵- ملائی، حسن (۱۳۹۴) رویکرد کلامی، فصل‌الخطاب نزاع‌های تئوریک در مسائل زمینه‌سازی ظهور، مجموعه مقالات ششمین همایش بین‌المللی دکتربین مهدویت، جلد دوم، موسسه آینده روشن.
- ۱۶- موسوی اصفهانی، محمدتقی (۱۳۰۸) مکمال المکارم، ترجمه مهدی حائری قزوینی، ج ۲.